

NECROLOGUL – SUBSPECIE A PORTRETULUI: ÎNTRE FUNEST ȘI ELOGIE

Victoria BULICANU

Universitatea de Stat din Moldova

Necrologul este considerat ca fiind o subspecie a portretului în cadrul jurnalismului de opinie, căreia, din păcate astăzi i se acordă o atenție tot mai redusă de către presă. Mai mult decât atât, în ultimii ani mulți dintre jurnaliști o trec de la subspecie din jurnalismul de opinie în șirul celor informative, din cauza presiunii timpului, în scopul realizării unui material exhaustiv și rapid, iar acest fapt de multe ori înseamnă lipsă de respect pentru multe dintre personalitățile marcante ale celor mai diverse domenii de dezvoltare ale țării, care se pomenesc a fi amintite mult prea sumar decât ar fi trebuit în buletinele de știri ale posturilor de televiziune din țară. Articolul de mai jos își propune să realizeze o scurtă trecere în revistă a caracteristicilor unei subspecii, care mai ieri, era considerată un semn al recunoștinței breslei gazetărești față de realizările personalităților marcante ale țării, care au trecut în neființă, prin scrierea și prezentarea unui text-elogiu la adresa celor care au marcat domeniile de dezvoltare ale țării. Totodată, ne propunem prin intermediul acestui material să semnalizăm faptul că prin intermediul unei abordări succinte și superficiale a realizărilor personalităților țării în cadrul materialelor de necrolog, presa contribuie la formarea unei atitudini defectuoase a tinerei generații față de tot ce înseamnă istorie, contribuție, muncă, sacrificiu și destin.

Cuvinte-cheie: necrolog, portret, buletin informativ, jurnalism de opinie, personalitate, contribuție, post-mortem, mediatizare, narațiune, biografie.

THE OBITUARY – SUBSPECIES OF THE PORTRAIT: BETWEEN SADNESS AND EULOGY

The obituary is considered to be a subspecies of the portrait within opinion journalism, which, unfortunately, today is given less attention by the press. Moreover, in recent years, many journalists have moved it from the subspecies of opinion journalism to the informative one, due to the pressure of time, in order to produce an exhaustive and fast material, and this fact often means lack of respect for many of the prominent personalities of the country's most diverse fields of development, who happen to be remembered far too briefly than they should be in the news bulletins of the country's television stations. The article below aims to carry out a brief review of the characteristics of a subspecies, which was considered a sign of the journalism guild's gratitude towards the achievements of the outstanding personalities of the country, who have passed away, by writing and presenting a text – eulogy to those who have marked the development areas of the country. At the same time, we intend through this material to signal the fact that through a succinct and superficial approach to the achievements of the country's personalities in obituary materials, the press contributes to the formation of a defective attitude of the young generation towards everything that means history, contribution, work, sacrifice and destiny.

Keywords: obituary, portrait, news, opinion journalism, personality, contribution, post-mortem, coverage, narrative, biography.

Introducere

Portretul, în calitate de specie publicistică de opinie reprezintă o scurtă biografie, care pune în evidență unul sau mai multe episoade interesante, relevante, momente cruciale din viața eroului portretizat [1, p. 65]. Yves Agnès definește portretul ca fiind „o descriere și o poveste totodată. A face portretul cuiva presupune a-i da viață personajului (prin cuvinte) în fața cititorilor, a-l prezenta așa cum se prezintă un eveniment” [2, p. 236]. Michel Voirol definește portretul drept „reportaj asupra unei persoane” [3, p. 69]. Cristian Florin Popescu și Radu Bălbăie definesc în felul următor specia: „Portretul jurnalistic este un gen publicistic, reprezentând o narațiune centrată în jurul unui subiect animat (cine), de cele mai multe ori uman” [4, p. 113]. Articolele în care sunt prezentați oameni, contemporanii noștri, sunt deosebit de interesante și atrăgătoare pentru cititori. Dacă sunt scrise bine, evident! Interesul pe care îl trezește publicului această specie publicis-

tică se bazează pe o calitate de nedeazădăcinat a omului precum curiozitatea, ba chiar pe tentația acestuia de a-și „băga nasul unde nu-i fierbe oala”. Și cum această specie publicistică de opinie este atât de populară, putem afirma cu toată certitudinea că, mai devreme sau mai târziu, orice jurnalist va îndrăzni să-și exploateze talentul și-n scrierea unei schițe de portret. Există mai multe modalități de a realiza acest lucru, apelând la alte genuri jurnalistice diferite, care ar ajuta reporterul să portretizeze o personalitate. Unul din aceste genuri jurnalistice este cel al interviului. Trebuie să recunoaștem însă că la scrierea unei schițe de portret se utilizează interviul, mai degrabă, în calitate de metodă de documentare. Cu puțină osândie și inspirație, orice interviu, care ne-am obișnuit să-l considerăm a fi specie a genurilor informative în jurnalism, poate fi prelucrat, redactat și transformat pentru a deveni portret, în cazul în care schimbăm forma de relatare de la dialog la narațiune scrisă la persoana a treia sau chiar forma de impersonal.

Astăzi portretul este considerat a fi parte a jurnalismului de opinie, iar *necrologul* reprezintă, de asemenea, o varietate a portretului și una dintre cele mai des întâlnite abordări de portret ca subspecie a portretului în cadrul jurnalismului de opinie. Iată doar un fragment dintr-un material de necrolog care încă mai pot fi întâlnite pe paginile publicațiilor naționale, deși tot mai rar: „Sergiu Ion Chircă s-a născut la 10 octombrie 1934, într-o familie de muncitori, în județul Lăpușna, orașul Chișinău, România, actualmente, Republica Moldova. A absolvit Universitatea din Chișinău în 1958 (prima promoție), obținând diplomă cu „mențiune” la specialitatea „Planificarea economiei naționale”. A fost repartizat la Institutul de Economie al Academiei de Științe din Moldova, unde a urmat studiile de doctorat. În 1963, a susținut teza de candidat (actualmente, doctor) în științe economice la Institutul de Economie al Academiei de Științe din Ucraina (Kiev). La Institutul de Economie al AȘM a îndeplinit funcțiile de cercetător științific inferior, cercetător superior și secretar științific. A fost un excelent șef de catedră (Catedra „Economia și Sociologia muncii”, pe care a întemeiat-o în 1970 și a condus-o timp de 25 de ani)... [5]”. DEX-ul oferă următoarea definiție pentru necrolog: „discurs, articol sau anunț cu caracter funebru în care de obicei sunt relevate calitățile morale și valoarea socială a unei persoane decedate de curând” [6]. Termenul de necrolog provine din grecescul „*nekros*” care înseamnă mort și cuvântul „*logos*” care înseamnă cuvânt.

Context

În cele ce urmează mă voi referi la această subspecie care pe alocuri trezește fiori, atunci când o aducem în discuții, dar care nu poate fi trecută cu vederea, în condițiile în care în ultimii ani, cei mai mulți dintre jurnaliști o trec de la o subspecie din jurnalismul de opinie în șirul celor informative, iar asta înseamnă dincolo de presiunea timpului pentru jurnaliști, în scopul realizării unui material exhaustiv și rapid, lipsă de respect pentru multe dintre personalitățile marcante ale celor mai diverse domenii de dezvoltare ale țării, care se pomenesc a fi amintite mult prea sumar decât ar fi trebuit în buletinele de știri ale posturilor de televiziune din țară. Iar această abordare sumară și pe alocuri făcută în pripă înseamnă, nu în ultimul rând, un indiciu pentru tânăra generație că personalitatea în cauză a fost o oarecare, realizările căreia pot fi trecute cu vederea, nu a influențat nicicum viața și soarta unui domeniu de dezvoltare din țară sau chiar mai multe și, finalmente, o ignorare crasă a realizărilor personalității, care nu vor servi niciodată drept exemplu pentru cei care urmează o carieră în același domeniu. Presa trebuie să înțeleagă că având o asemenea abordare succintă (a se citi *superficială*), contribuie la formarea unei atitudini defectuoase a tinerei generații față de tot ce înseamnă istorie, contribuție, muncă, sacrificiu și destin. În acest context, e mai mult decât necesar a reveni la tradiția realizării materialelor-necrolog calitative, muncite și care să reprezinte un ultim elogiu la adresa celor care au trudit pentru națiune, un elogiu care să transmită admirație, exemplu, sentiment de stimă și încântare pentru realizările celui care nu va mai putea de acum încolo să contribuie la dezvoltarea domeniului decât prin moștenirea lăsată sub varii forme generațiilor care îi urmează (lucrări științifice, artistice, muzicale, de teatru, scriituri, filme, descoperiri etc.)

Trebuie să recunoaștem că în Republica Moldova, necrologul este abordat de către presă de cele mai dese ori în cadrul buletinelor informative, referindu-se la trecerea în neființă a unei personalități marcante dintr-un anumit domeniu, dar care l-a influențat în timpul vieții prin contribuția personalității decedate. De cele mai dese ori abordarea realizată de către jurnalist în cadrul buletinului de știri se rezumă la o scurtă știre care anunță trecerea în neființă, prin indicarea următoarelor detalii: data nașterii, data morții, cauza decesului, scurte crâmpeie (3-4 propoziții care se referă la contribuția personalității pentru domeniul în care

a activat) și detalii privind modalitatea în care se va desfășura procedura de rămas bun (data, ora, biserica și numele cimitirului pentru a fi înhumat).

În unele țări există o adevărată tradiție în realizarea și pregătirea necrologurilor personalităților marcanțe din țara respectivă, iar postul de televiziune *Pervii canal* din Rusia este recunoscut ca fiind unul dintre posturile de televiziune care realizează cele mai reușite materiale de necrolog din lume. Momentul cel mai lugubru în realizarea acestor materiale necrolog, la acest post de televiziune, îl constituie faptul că cele mai multe dintre aceste materiale se realizează încă în timpul vieții personajului portretizat, acesta fiind pus la curent despre intențiile realizatorilor. Personajul însă trebuie să constituie o adevărată valoare pentru întreaga țară, pentru ca postul de televiziune să se decidă la o asemenea strategie de mediatizare a vieții eroului post-mortem. Chiar dacă portretele pot fi scrise de la persoana întâi, autorul redând propria părere asupra personajului, materialele-necrolog, de obicei, sunt scrise la persoana a treia, ca și cum autorul distanțându-se de obiectul portretizat.

Necrologul nu este o narațiune, scopul căruia este de a forma o opinie despre decedat. Sarcina necrologului este, în primul rând, o descriere a vieții decedatului, unde este vorba de meritele sale publice și personale. Până în prezent, înțelesul necrologului nu s-a schimbat, dar necrologul a luat forma de material sec, care reprezintă, mai degrabă, o formă de a transmite condoleanțe membrilor familiei decedate de către instituția media, prin atenția care o oferă prin intermediul aceluiași anunț scurt de deces. Inițial, totuși nu ar trebui să uităm că necrologul s-a bazat pe glorificarea celui decedat, pe descrierea persoanei și a contribuției sale la dezvoltarea societății, inclusiv pentru a face cunoștință și reprezentanților generației tinere cu realizările celui trecut în neființă, reieșind din faptul că tinerii, tradițional, își îndreaptă atenția spre personalități mai apropiate de vârsta lor, ceea ce ar putea să contribuie la ignorarea celor care trebuie să rămână în memoria tinerilor.

În presa tipărită, dar și pe online, se obișnuiește ca necrologul să fie însoțit de fotografia celui trecut în neființă într-un cadru alb-negru. Aceleași culori de alb-negru se vor utiliza prin alternare cu celelalte în cadrul materialelor video, în mod special, atunci când vor fi prezentate imagini cu persoana portretizată în diferite ipostaze (zâmbind, muncind, discutând, prezentând, cântând, dansând etc.), pentru a induce acea stare de jale și funest, în același timp, prin pierderea definitivă a personalității. În cadrul necrologului, este absolut necesar prezentarea, în primul rând a informațiilor bibliografice, or, acestea vor fi pentru mulți dintre cei care vor viziona, audia sau lectura materialul, un punct de reper, pentru a-i determina calitatea aportului celui amintit la dezvoltarea societății, astfel ca în momentul morții, acesta să ajungă a fi amintit de către presă într-un necrolog. Se știe că orice personalitate în timpul vieții a avut dintotdeauna atât susținători, cât și oponenți. Presa trebuie să ia în considerație faptul că într-un material de necrolog, criticile la adresa celui decedat sunt inadmisibile. Atunci când scriem un necrolog, trebuie să ne amintim, de regula, că trebuie să vorbești despre decedat de bine sau deloc. Niciodată nu se poate folosi abordarea jovială într-un necrolog. Este posibil însă să se exprime regretul față de evenimentul care a afectat cursul vieții celui decedat. Într-un material de necrolog pot fi folosite cu succes figuri de stil, care să contribuie mult la plasticitatea textului și crearea unei atitudini de admirație din partea publicului față de cel care a trecut în neființă. Iată un exemplu, extras dintr-un material necrolog de pe site-ul unei instituții publice despre trecerea în neființă a pictorului heraldic Iurie Caminschi: „Născut în nordul Republicii Moldova, pictorul heraldic Iurie Caminschi a fost o fire creativă, contemplatoare, a căutat frumosul în jurul său, moștenind talentul tatălui Pavel, profesor școlar în satul natal...” [7]. Este vorba despre un material întocmit calitativ, care denotă o documentare profundă asupra vieții și realizărilor profesionale ale pictorului. Menționăm repetat că este vorba despre un text întocmit de către un comunicator, ci nu de către un jurnalist. Pe de altă parte, cât de sec pare materialul despre unul dintre cei mai mari scriitori, pe care i-am avut ca și contemporani în istoria Republicii Moldova – Nicolae Dabija. Unul dintre portalurile informaționale din țară își începea materialul-necrolog în felul următor în martie 2021 la rubrica Lifestyle, care de obicei este considerată o rubrică de divertisment: „Scriitorul și publicistul Nicolae Dabija a murit, în această noapte, din cauza complicațiilor provocate de coronavirus. Vestea tristă a fost confirmată de fina de botez a scriitorului, Nicoleta Fiodorov. Update ora 10:13: Deputații din Parlamentul Republicii Moldova au ținut un moment de reculegere în memoriam Nicolae Dabija...[8]”. Trebuie să spunem că portalul deține și o rubrică intitulată *Actual*, care ar fi putut în mod sigur să găzdu-

iască necrologul, în lipsa unei rubrici cu titlul *Cultură*. Considerăm că un nume atât de cunoscut literaturii române și nu numai, un spirit creativ și un valorificator al culturii și literaturii naționale, în mod sigur ar fi meritat un alt *intro* pentru un material necrolog - mai inspirat și mai plin de figuri de stil, care să-i pună în valoare realizările deosebite ale acestuia pentru întreg spațiul românesc.

Concluzii

În încheiere spunem că oricât de rezervați am fi în raport cu această subspecie a portretului și pe cât de mult ne-am dori să nu avem ocazia să o abordăm vreodată, orice jurnalist trebuie să fie pregătit pentru momentul în care va trebui să prezinte acest tip de material, care nu va transmite decât tristețe și amărăciune. Pe lângă emoția de care nu vom putea fugi niciodată, va trebui să facem un efort ca textul să contribuie și la crearea sentimentului de admirație, de prețuire și de dorința de a-i aduce un ultim omagiu, măcar și prin acele câteva minute de meditație asupra celor lumești, dar și celor veșnice. Un necrolog ar trebui să fie un exercițiu de înregistrare a istoriei contemporane, nu o simplă rugăciune funerară. De aici, responsabilitatea care-i revine fiecărui gazetar, care odată cu înveșnicirea numelui unei personalități într-un material de necrolog, devine un mic cronicar a cărei contribuție importantă la istoria unei țări nu va fi trecută cu vederea de către cei tineri și de către cei care vor urma același destin, aceeași meserie, aceeași dorință de a contribui la binele țării.

Referințe:

1. PREDA, S. Jurnalismul cultural și de opinie. Iași: Polirom, 2006, 231 p.
2. AGNÈS, Y. Introducere în jurnalism. Iași: Polirom, 2011, 440 p.
3. VOIROL, M. Guide de la redaction. Paris: Victoires Editions, 2006, 112 p.
4. POPESCU, C.F., BĂLBĂIE, R. *Mic dicționar de jurnalism*. București: Fundația Rompres, 1998, 182 p.
5. Necrolog. Academicianul Sergiu Ion Chircă (10.10.1934 – 28.08.2019). <https://timpul.md/articol/necrolog-academicianul-sergiu-ion-chirca-10-10-1934-28-08-2019-146234.html> (vizitat la 03.01.2023).
6. Necrolog. Definiție. <https://dexonline.ro/definitie/necrolog> (vizitat la 03.01.2023).
7. Necrolog. Iurie Caminschi. <https://www.presedinte.md/rom/discursuri/n-e-c-r-o-l-o-g> (vizitat la 3.01.2023).
8. Scriitorul și publicistul Nicolae Dabija a murit din cauza complicațiilor provocate de coronavirus. <https://agora.md/stiri/85190/scriitorul-si-publicistul-nicolae-dabija-a-murit-din-cauza-complicatiilor-provocate-de-coronavirus> (vizitat la 30.11.2022).

Date despre autor:

Victoria BULICANU, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: victoria.bulicanu@usm.md

ORCID: 0000-0003-3358-5554

Prezentat la 16.01.2023